

assenyala el primer intent d'ordenació i sistematització, després del qual continuà encara treballant i estudiant. Ell havia format la seva col·lecció amb un desinterès exemplar, no era per a ell que la volia, era per a la seva terra; i així, abans de morir, en feia donació al Museu de Barcelona i posava només com a condició que aquest atengués a la restauració del Castell de la Geltrú, per tal de salvar aquest vell monument en part datable en el segle XII. Avui podem veure les nou centes i tantes rajoles de la col·lecció d'En Font a les sales del nostre Museu; elles no ens podran dir però tot el que deien al qui les aplegà, per ell cada rajola era un record i moltes representaven la victòria conseguida després d'una batalla. — F. M. T.

Lluís Domènech i Montaner

Com tota la gent sobressortint de la seva generació, en Domènech va ésser una personalitat complexa: polític, arquitecte, professor, arqueòleg... eren tantes les coses que mancaven, que la gent que en sentia el neguit es llençava a atendre les necessitats més precises, les més peremptòries o que ho semblaven, abandonant sovint, amb un noble esperit de sacrifici, els camins cap on els menava la pròpia vocació: l'estudi, l'especialització, i dispersaven així generosament la seva activitat en camps ben diversos. El treball fet ha estat, però, fecundíssim: han obert molts camins i vençut moltes dificultats, més àrdues sovint per a ells, mancats d'experiència i del més essencial utilitatge, i així han dut avant una obra plena de qualitats, no pas mancada de defectes, ni podia ésser-ho, digne, tal com és, de l'agraïment dels qui els han seguit. En Lluís Domènech és un home ben representatiu d'aquest temps: la seva intervenció en el renaixement polític, que no podem més que esmentar, fou ben important. Va formar part de la Jove Catalunya, la vella entitat que es reunia en un segon pis pintoresc del carrer d'en Petritxol, que fou després estudi de l'Alexandre de Riquer, el dibuixant i escriptor; més tard entrava a la Lliga de Catalunya i després a la Unió Catalanista; essent-ne president, col·laborà en la preparació i actuació de l'Assemblea de Manresa, el 1892; ja abans, en el 88, havia format part de la comissió tramesa a Madrid per les entitats econòmiques; uns deu anys després escriví la famosa carta al general Polavieja. Algunes de les seves publicacions responen a aquest aspecte de la seva actuació: citem els discursos fets a l'Ateneu, la presidència del qual ocupà diverses vegades, tractant de «Les Condicions del Poble Català» (1898); «L'Autonomia a Catalunya» (1904); «Conservació de la Personalitat de Catalunya» (1911). A la Biblioteca Popular de «L'Avenç» (n.º 36) publicava l'any 1905 una col·lecció d'Estudis Polítics, en gran part recull dels articles que havia tramès a la revista de Madrid *La Lectura*, en una enquesta oberta sobre catalanisme («Mals vells d'Espanya»; «La Qüestió Catalana»; «Aspiracions i campanyes regionalistes»).

Els treballs d'arquitectura absorbiren així mateix una gran part de la seva activitat. Nat a Barcelona el 1850, als vint-i-tres anys rebia el títol professional després d'haver estudiat a les escoles de Barcelona i Madrid. Un projecte fet en col·laboració amb l'arquitecte Vilaseca, guanyava poc després un concurs obert a Barcelona per al monument a Clavé. Al cap de pocs anys, comencen els grans treballs de l'Exposició Universal celebrada a Barcelona el 1888. En Domènech hi tingué una part important: decorà les habitacions que serviren d'estatge a la Reina en el Palau Municipal, bastí el Gran Hotel Internacional, obra feta amb una rapidesa sorprenent, efimera com tantes de les construccions purament ocasionals fetes amb ocasió d'aquell certamen; resta encara però, destinat avui a Escola Municipal de Música, un dels edificis més bells construïts pel nostre arquitecte, edifici destinat originàriament a restaurant de l'Exposició. No és precís esmentar totes les seves obres, algunes ben importants. Recordem l'Institut Pere Mata, de Reus; el Palau de la Música, estatge de l'Orfeó Català; l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau. Als vint-i-cinc anys entrà de professor a l'Escola d'Arquitectura de Barcelona i exercí la càtedra fins a l'edat reglamentàriament fixada per a la jubilació, procediment automàtic que priva sovint la Universitat i les Escoles de mestres excel·lents i en plena activitat; aleshores hagué de deixar també la Direcció de l'Escola que havia ocupat durant vint anys. Home que dominava la tècnica de la seva professió, ha deixat alguns estudis especialment remarcables sobre *La il·luminació solar dels edificis* i *L'Acústica aplicada a l'Arquitectura*. Dels seus treballs a l'Hospital de Sant Pau havia publicat dues memòries: *Hospitales de Santa Cruz y de San Pablo: Perspectiva general del Proyecto* (1903); *Hospitales de Santa Cruz y de San Pablo: Memoria, planta y perspectiva general* (1916).

Els estudis d'arqueologia l'atreïen especialment; la seva professió, els coneixements exten-

síssims que tenia de la nostra història el feien un home especialment preparat per aquests treballs, als quals va dedicar-se molt aviat, seguint tot el país, visitant monuments, fent plantes, dibuixos, fotografies, regirant els arxius. Les publicacions que pogué fer donen una idea molt incompleta dels seus coneixements i de la seva activitat. L'any 1886 dirigia a Barcelona una monumental *Historia General del Arte*: el primer volum i part del tercer, dedicats a l'Arquitectura, són obra seva; poc després fundava i dirigia també a la nostra ciutat la revista *Arte y Letras*. Ell publicà encara un estudi sobre Poblet a la sèrie *El Arte en España* (n.º 12), editat per la casa Thomas. En el 1921, amb ocasió del seu ingrés a la Reial Acadèmia de Bones Lletres, llegí un discurs, publicat dins la sèrie de la dita Corporació, tractant de *Centelles: Baptisteri i Cellae Memoriae de la primitiva Església metropolitana de Tarragona*. Però, com havem dit, la part més interessant de la seva producció restava inèdita. En el 1922, en el Concurs Martorell, obtenia el premi una de les seves grans obres: *l'Armorial Històric de Catalunya des dels seus orígens fins al segle XVI*. Ell posà a contribució per a aquest treball tots els elements possibles, les monedes i els segells, la ceràmica i els manuscrits i els relleus escampats pels monuments en capitells i portes i sepulcres, és una feina d'anys, pacient i minuciosa, feta a més per un gran coneixedor de la història pàtria. Són sis grossos volums, esplèndidament il·lustrats, distribuïts com segueix: I, *Casa Comtal i Reial de Barcelona. Reis d'Aragó de la casa de Castella*. II-IV, *Nobles i Ciutadans*. V, *Carles V l'Emperador*. VI, *Institucions, ciutats i viles*. Hom veu tot seguit la sèrie enorme de dificultats que ha calgut vèncer per a dur a terme una obra semblant: llegendes sense fonament, materials dispersos i sovint de mal consultar, problemes històrics innombrables, genealogies a fer... No totes, naturalment, han pogut ésser vençudes, és difícil de fer una obra històrica dient la darrera paraula, però és un corpus nou a afegir als que en els nostres temps hem vist publicar sobre altres aspectes de la nostra cultura. Inèdits han restat els seus estudis sobre Barcelona Romana, que deixà gairebé llestos o llestos del tot, estudiant de nou la disposició de les velles muralles, dels temples, situant les troballes fetes; sobre Orfebreria Catalana, recull copiós de dibuixos de joies, servades als tresors de les catedrals, en els museus més allunyats, en col·leccions privades; sobre el Compromís de Casp, i segurament d'altres encara que no coneixem. Un ha estat publicat pòstumament, sense indicar-ho, fent en això un tort a l'autor, el llibre sobre Poblet, del qual ens ocupem en altre lloc.

El 28 de desembre del 1923 morí a Barcelona, després d'una vida plena d'activitat i d'honoradesa, il·luminada sempre per la llum d'un ideal que mai no abandonà. — F. M. T.

Josep Martínez Aloy

Polític i escriptor nat a València en 4 de juny de 1855. Ell formà part de les principals corporacions culturals de la ciutat nadiua, entre altres del Centre de Cultura Valenciana, de què fou director. Però és sobretot el seu aspecte d'arqueòleg i d'historiador el que volem remarcar ací en homenatge a la seva memòria. Recordem que ell fou l'autor de la bella monografia *La Casa de la Diputación* (València, 1909-10), en la qual estudià, ben documentat, la història de la casa de l'antiga Diputació valenciana, paral·lela de la de Barcelona. Col·laborà amb fort bagatge en la *Geografia General del Regne de València*, dirigida per Carreras Candi, dintre la qual li fou encomenada la *Província de València*. Morí el 3 d'abril de 1924. — A.-M.

Antoni Vives Escudero

Nasqué a Madrid, el 4 de febrer de 1859. Els seus primers quinze anys els va passar a Mahó on féu el batxillerat. Estudià després a la Facultat de Medicina de Madrid que deixà per a ingressar al Cos d'Arxius. En 1911 fou nomenat catedràtic de Numismàtica de la Universitat de Madrid i, més tard, Director de l'Institut de València de Don Juan, fundació de D. Guillem d'Osma. Exercint aquestes funcions, ha mort, a Madrid, l'any 1925.

L'eix de la seva activitat fou la numismàtica, especialitat en la qual porta publicades les següents obres:

Monedas de las Dinastías arábigo-españolas (Madrid, 1893); *Reforma monetaria de los Reyes Católicos* (*Boletín de la Sociedad Española de Excursiones*, 1897); *Numismática americana. La Ceca de Santo Domingo* (*Revista de Archivos*, 1899); *La Numismática en la obra «Orígenes históricos de Cataluña»* (*Revista de Crítica, de Historia y de Literatura*, 1900); *La moneda castellana* (Discurs